

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİNDE TIP FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN HEPATİT B'YE İLİŞKİN FARKINDALIK DÜZEYLERİ

The Hepatitis B Knowledge Level of Medicine Students at Kırıkkale University

H. Fulya GÜLERMAN¹, Burcu GÜVEN¹, Mehmet KATIRCIOĞLU², Ebubekir AKYÜZ²

¹ Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Gastroenteroloji, Hepatoloji ve Beslenme B.D., KIRIKKALE, TÜRKİYE

² Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları A.D., KIRIKKALE, TÜRKİYE

ÖZ

ABSTRACT

Giriş: Hepatit B virüs (HBV) enfeksiyonu, toplumsal bir halk sağlığı sorunu olup, önemli oranda mortalite ve morbiditeye sebep olmaktadır. Tıp fakültesi öğrencileri gerek eğitim süreci içerisinde gerekse meslek yaşantılarında “Hepatit B hastalığı” açısından risk altındadırlar. Ayrıca hepatit konusunda “Toplumun bilgilendirilmesi” açısından da önemli bir role sahiptirler. Bu araştırma, tıp fakültesi öğrencilerinin “Hepatit B” hastalığı hakkındaki bilgi düzeyleri, farkındalıkları ve bağışıklık durumlarını belirlemek için yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem: Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinden, Hepatit B hastalığı, tanı, bulaş yolları, aşı durumu, bu konuda eğitim alıp almadığı ve eğitim sonrası hastalık hakkında algısının değişip değişmediği ile ilgili bir anket doldurmaları istendi. İstatistiksel değerlendirme SPSS 16.0 paket program ile Pearson’un ki-kare testi kullanılarak yapıldı. $p < 0.05$ için sonuçlar anlamlı olarak değerlendirildi.

Bulgular: Araştırmaya %58.6’sı ($n=219$) kadın, toplam 374 öğrenci katıldı. Yaş ortalaması 21.72 (18-31 yaş) idi. Öğrencilerin %75.7’si doğumla, %73’ü cinsel ilişkiyle, %94.1’i kan yoluyla, %78.3’ü damar içi enjeksiyonla, %28.6’sı kişisel eşyalarla Hepatit B’nin bulaştığını belirtti. Preklinik ve klinik öğrencileri karşılaştırıldığında, klinik dönem öğrencilerinin bu konuda daha fazla bilgiye sahip olduğu görüldü ($p < 0.05$). Öğrencilerin %67.1’inin Hepatit B aşısı varken, %13.4’ünün aşısı bulunmamaktaydı ve %19.5’i ise aşısının olup olmadığını bilmiyordu. Klinik dönem öğrencilerinin aşı olma yüzdesi belirgin olarak yüksekti ($p < 0.05$).

Sonuç: Preklinik ile klinik sınıf öğrencileri karşılaştırıldığında “Hepatit B” hastalığı hakkında klinik sınıf öğrencilerinin daha fazla bilgiye sahip olduğu görüldü. Klinik sınıf öğrencilerinin gerek pratik gerekse teorik olarak aldıkları eğitim sonrasında hastalığın ciddiyetini daha iyi anladıkları ve aşılınmaya daha fazla önem verdikleri görüldü.

Introduction: Hepatitis B is one of the most common diseases that causes high morbidity and mortality. Health professionals are most amenable risk groups for hepatitis B. In addition, they have more responsibilities for public education. The aim of this study was to reveal the Hepatitis B knowledge and investigate Hepatitis B immunization status of medicine students.

Material and Methods: A questionnaire including questions about Hepatitis B disease and education, transmission routes and protection from hepatitis B was administered to medicine students at Kırıkkale University. Data were analyzed with SPSS statistical software package version 16.0. Pearson’s chi square test was used. Statistical significance was defined as $p < 0.05$.

Results: Overall 374 students were included in study population. The mean age of study population was 21.72 years (18-31 years), 58.6% ($n=219$) were girls. When the transmission routes were asked, 75.7% of students answered, “with delivery”, 73% “with sexual intercourse”, 94.1% “with blood”, 78.3% “with intravascular injection”, 28.6% “with personal belongings”. Clinical students had more knowledge than preclinical students about transmission routes significantly ($p < 0.05$). 67.1% of them were vaccinated against Hepatitis B, 13.4% of them didn’t have any protection by vaccination, 19.5% of them didn’t know whether they were vaccinated or not. More clinical students were vaccinated than the preclinical students and the difference was significant ($p < 0.05$).

Conclusion: Clinical students have got more knowledge about Hepatitis B infection when compared preclinical students.. Because clinic students took both practical and theoretical lessons about Hepatitis B, they comprehended the importance of Hepatitis B disease and vaccination more clearly.

Anahtar Kelimeler: Hepatit B, tıp fakültesi öğrencileri, farkındalık

Keywords: Hepatitis B, medicine students, knowledge level

Yazışma Adresi / Correspondence:

Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Gastroenteroloji, Hepatoloji ve Beslenme B.D., KIRIKKALE, TÜRKİYE

Telefon: 4444071/5226

Geliş Tarihi / Received: 01.03.2017

Dr. H. Fulya GÜLERMAN

Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Gastroenteroloji, Hepatoloji ve Beslenme B.D., KIRIKKALE, TÜRKİYE

E-posta: fulyagulerman@yahoo.com

Kabul Tarihi / Accepted: 15.08.2017

GİRİŞ

Hepatit B virüs (HBV) enfeksiyonu, toplumsal bir halk sağlığı sorunu olup asemptomatik taşıyıcılıktan akut karaciğer yetmezliği, karaciğer sirozu ve karaciğer kanseri gibi ölümcül hastalıklara yol açan geniş bir spektrumda seyrederek. Halen dünya üzerinde 2 milyar kişinin HBV ile enfekte olduğu ve yaklaşık 400 milyonun da kronik enfeksiyon olduğu bilinmektedir (1,2).

Türkiye, HBV enfeksiyonu açısından orta endemik bölgedir. Ülkemizde yapılan çalışmalarda Hepatit B prevalansı %3-5.2 olarak saptanmıştır (3). 1998 yılından itibaren başlayan aşı programıyla birlikte sıklığı giderek azalmaktadır. Ancak sağlık personeli hala yüksek risk altındadır. Son 10 yıl içinde yapılan çalışmalarda, sağlık çalışanlarında HBsAg pozitifliği %0.7-4.4 olarak bulunmuştur. Aşılı sağlık personeli oranı ise %20.6-86.9 olarak saptanmıştır (4,5).

Tıp fakültesi öğrencileri gerek eğitim süreci içerisinde gerekse meslek yaşantılarında “Hepatit B hastalığı” açısından risk altındadırlar. Ayrıca Hepatit konusunda “toplumun bilgilendirilmesi” açısından da önemli bir role sahiptirler. Bu yüzden öncelikle kendilerinin hastalık açısından yeterli ve doğru bilgiye sahip olmaları gerekmektedir.

Bu araştırma, tıp fakültesi öğrencilerinin “Hepatit B” hastalığı hakkındaki bilgi düzeyleri, farkındalıkları ve bağımsızlık durumlarını belirlemek için yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma, Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde Mart 2016 tarihinde öğrenim gören öğrenciler üzerinde yapılmış kesitsel bir çalışmadır. Tıp fakültesi öğrencilerinden, Hepatit B hastalığı, tanı, bulaş yolları, aşı durumu, bu konuda eğitim alıp almadığı ve eğitim sonrası hastalık hakkında algısının değişip değişmediği ile ilgili bir anket doldurmaları istendi (Ek-1).

İstatistiksel değerlendirme SPSS 16.0 paket program ile Pearson’un ki-kare testi kullanılarak yapıldı ve $p < 0.05$ için sonuçlar anlamlı kabul edildi.

BULGULAR

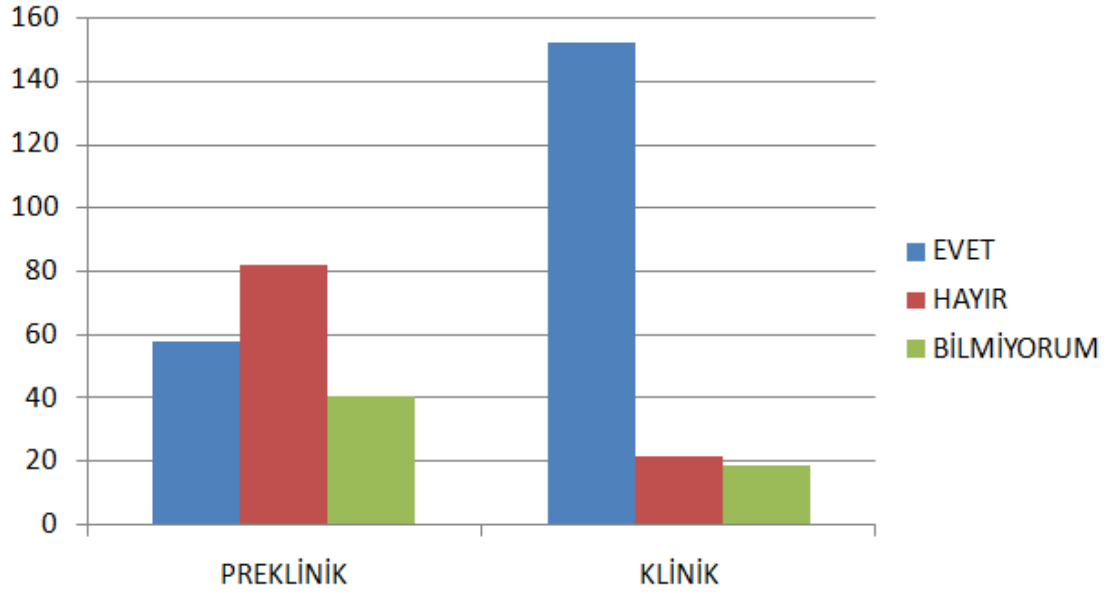
Araştırmaya 219 (%58.6) kadın ve 155 (%41.4) erkek öğrenci katıldı. Yaş ortalaması 21.72 (18-31 yaş) idi. Öğrencilerin 181’i prelinik (Dönem 1,2,3) ve 193’ü klinik (Dönem 4,5,6) sınıflarda eğitim görmekteydi.

Tüm öğrencilerin %56.1’i “Hepatit B hakkında yeterli bilgiye sahip misiniz?” sorusuna “Evet” cevabı verirken, %27.8’i “Hayır”, %16.1’si “Bilmiyorum” cevabı verdi. Prelinik ve klinik dönem karşılaştırıldığında, klinik dönem öğrencilerinde “Evet” cevabı verme oranı yüksek bulundu ($p < 0.05$) (Grafik 1).

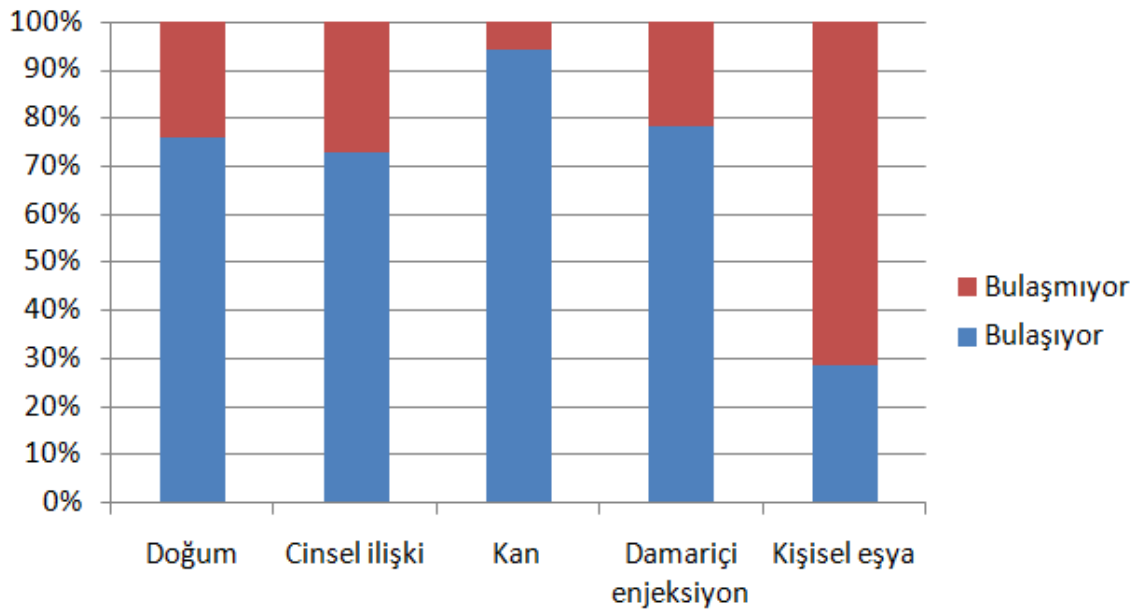
Öğrencilerin %75.7’si doğumla, %73’ü cinsel ilişkiyle, %94.1’i kan yoluyla, %78.3’ü damar içi enjeksiyonla, %28.6’sı kişisel eşyalarla Hepatit B’nin bulaştığını belirtti (Grafik 2). Prelinik ve klinik bölümlerde eğitim gören öğrenciler karşılaştırıldığında, klinik dönem öğrencilerinin bu konuda daha fazla bilgiye sahip olduğu görüldü ($p < 0.05$) (Grafik 3).

Öğrencilerin %67.1’inin Hepatit B aşısını yaptırdığı, %13.4’ünün aşısının bulunmadığı, %19.5’i ise aşısının olup olmadığını bilmediği tespit edildi. Klinik dönem öğrencilerinin aşı olma yüzdesi belirgin olarak yüksekti ($p < 0.05$). Aşı dozuna baktığımızda ≥ 3 doz aşı yaptıran oranı, %54.2 olarak tespit edildi. Öğrencilerin %22’sinin aşısını üniversite döneminde yaptırdığı görüldü.

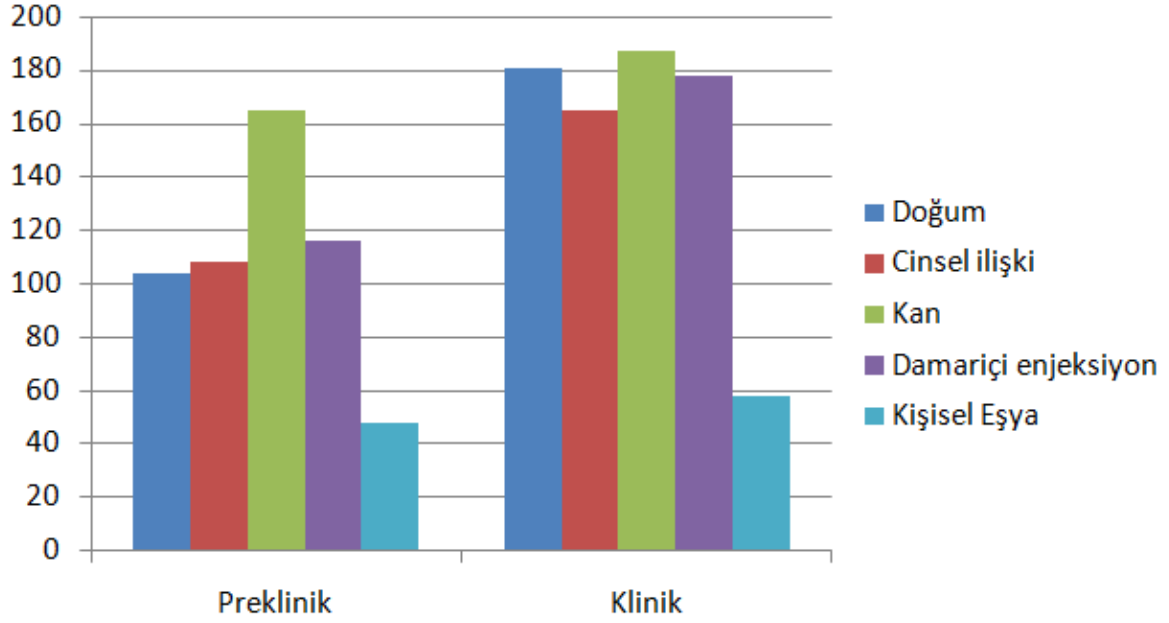
Öğrencilerin %70.3’ü “Hepatit B hastalığı” konusunda eğitim almıştı. Eğitim aldıktan sonra öğrencilerin %78.3’ünün “Hepatit B hastalığı” konusundaki algısı değişmişti. Öğrencilerin %55.2’si tanı, %60.9’u bulaş yolları, %65.2’si korunma, %57.8’i tedavi konusunda eğitim sonrası algısının değiştiğini belirtti (Grafik 4).

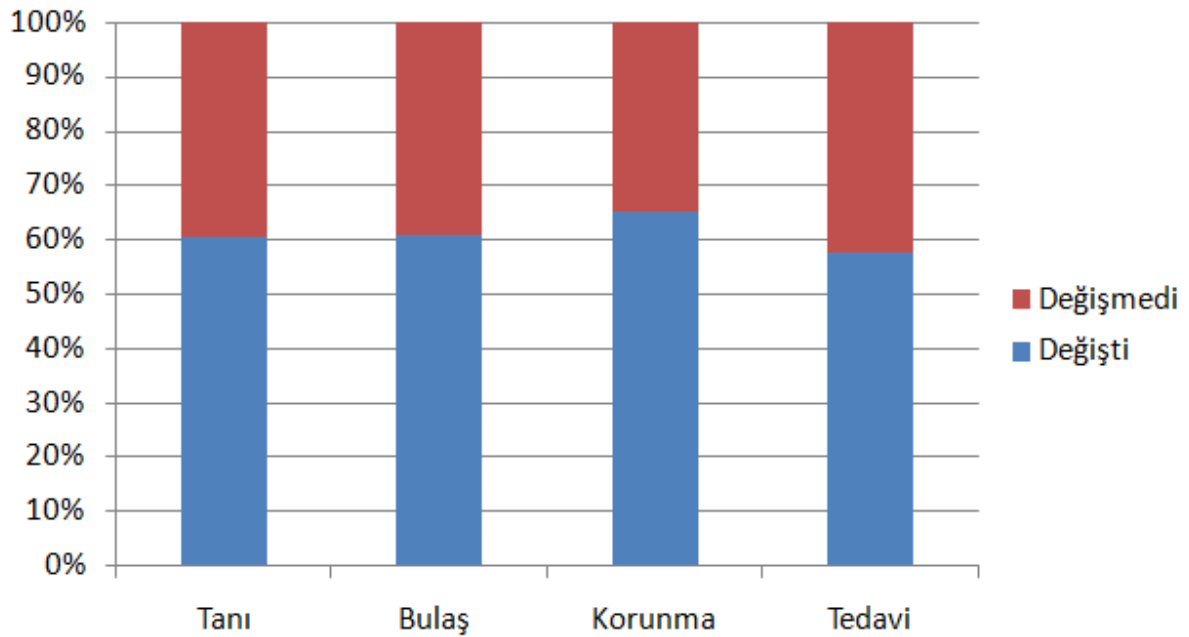
Grafik 1: Öğrencilerin 'Hepatit B hastalığı hakkında yeterli bilgiye sahip misiniz?' sorusuna cevapları

Grafik 2: Öğrencilerin Hepatit B hastalığının bulaş yolları hakkında verdikleri cevaplar

Grafik 3: Klinik ve preklinik sınıf öğrencilerinin, Hepatit B hastalığının bulaş yolları hakkında verdikleri cevapların karşılaştırılması

Grafik 4: Hepatit B konusunda eğitim aldıktan sonra algıda değişim oranları

TARTIŞMA

HBV enfeksiyonu, halen toplumumuzda önemli bir sağlık sorunudur. Sağlık çalışanları, hastalarla ait kan, serum gibi enfekte materyeller ve tıbbi aletlerle sürekli temas ettikleri için HBV enfeksiyonlarına yakalanma riskleri yüksektir. HBV, hastadan hastaya, hastadan sağlık personeline veya sağlık personelinin hastaya bulaşabilmektedir (6).

Sağlık personelinin, diğer kontrol gruplarına oranla yaklaşık 10 kat daha fazla risk altında olduğu bilinmektedir (7). Dünya sağlık örgütü (WHO) ve Uluslararası çalışma örgütü (ILO) de 1992 yılında Hepatit B enfeksiyonunu sağlık çalışanları için meslek hastalığı olarak kabul etmiştir (8). Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğünün yayınladığı Hepatit B hakkındaki genelgede sağlık çalışanlarının yetiştirildiği tıp fakülteleri, diş hekimliği fakülteleri, sağlık meslek yüksekokulları öğrencilerinin aşılmasını önerilmektedir (9).

Çalışmamızda, tüm öğrencilerin %56.1'i "Hepatit B hakkında yeterli bilgiye sahip misiniz?" sorusuna "Evet" cevabı vermiştir. Göktaş ve arkadaşlarının yaptığı araştırmada Sağlık Yüksekokulu ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu 1. sınıf öğrencilerinin %34.7'si bu soruya "Evet" cevabı vermiştir (10). Bülbül ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada ise, üniversite 1. sınıf öğrencilerinin %70.6'sı bu soruya "Evet" cevabını vermiştir ve sağlık fakültelerinde okuyan öğrencilerin bu konuda daha fazla bilgi sahibi olduğu bildirilmiştir (11). Bizim araştırmamızda, genel popülasyona göre tıp fakültesi öğrencilerinde Hepatit B farkındalığı daha yüksek çıkmıştır. Özellikle klinik dönem öğrencilerinde bu oran daha belirgindir. Ancak yine de öğrencilerin %27.8'i "Hepatit B hakkında yeterli bilgiye sahip misiniz?" sorusuna "Hayır" ve %16.1'i "Bilmiyorum" cevabı vermiştir. "HBV enfeksiyonu" dersi almasına rağmen özellikle klinik grupta öğrencilerin %21.2'sinin hala kendini yetersiz hissetmesi dikkat çekicidir. Bu durum, "HBV'nin önemi ve korunma yollarını kavrayabilme" konusunun

öğrencilere aktarılması ve eğitime uygun davranış geliştirilmesinde sorunlar olduğunu göstermektedir.

HBV, temel olarak parenteral yolla, enfekte kan ve sıvılarıyla perkütan ve mukozal temas, enfekte kişiyle cinsel ilişki ve perinatal yolla bulaşmaktadır. Ayrıca aynı ev içinde yakın yaşama koşullarında da HBV bulaşı olmaktadır. Özellikle virusun tükürük ve idrarda bulunması nedeniyle bu bulaşın olduğu düşünülmektedir. Göktaş ve arkadaşlarının yaptığı araştırmada öğrencilerin %77'sinin HBV'nin en az bir bulaş yolunu bildiği, sadece %4'ünün ise tüm bulaş yolları hakkında bilgi sahibi olduğu saptanmıştır (10). Bülbül ve arkadaşlarının yaptığı araştırmada ise en az iki bulaş yolu bilen öğrenci oranı ise sadece %0.8 olarak bulunmuştur (11). Bizim araştırmamızda ise öğrencilerin %75.7'si doğumla, %73'ü cinsel ilişkiyle, %94.1'i kan yoluyla, %78.3'ü damar içi enjeksiyonla, %28.6'sı kişisel eşyalarla Hepatit B'nin bulaştığını belirtmiştir. Öğrencilerin hemen tamamı üçten fazla bulaş yolu tanımlamakla birlikte özellikle kişisel eşyalarla bulaş konusunda bilgilerinin yetersiz olduğu görülmüştür. Önal ve arkadaşlarının tıp fakültesi 4. sınıf öğrencilerinde yaptığı çalışmada da benzer şekilde tükürükle bulaşın en az bilinen yol olduğu görülmüştür (12). Bu konuda eğitime ağırlık verilmesi hedeflenmelidir.

Çalışmamızda aşılama oranı %67.1 olarak saptanmıştır. Diğer araştırmalara göre bu daha yüksek bir oran olmakla beraber, bu araştırmada öğrencilerin %37.7'si rutin aşılama programı ile aşılanmıştır. Bu yüzden de oran diğer araştırmalardakine göre daha yüksek bulunmuştur (10). Ayrıca klinik gruptaki öğrencilerin aşılama oranı daha dikkat ettiği görülmektedir. Bu da eğitim ve klinikte görülen vakaların öğrencileri olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

Çalışmamızda öğrencilerin %70.3'ü "Hepatit B hastalığı" konusunda eğitim almıştı. Eğitim aldıktan sonra öğrencilerin %78.3'ünün "Hepatit B hastalığı" konusunda algısı değişmişti. Tıp fakültesinde HBV konusunda eğitim, Dönem 3 ve Dönem 4'te verilmektedir. Ders aldıktan sonra öğrencilerin gerek

kişisel gerekse hastaların korunması açısından daha dikkatli oldukları saptanmıştır. Buna yönelik özellikle HBV bulaş yolları açısından alınacak eğitim daha erkene çekilebilir.

Sonuç olarak, sağlık sorunlarının çözümünde en etkili yaklaşım koruyucu önlemlerin alınmasıdır. Bulaşıcı hastalıkların önlenmesinde bulaş yollarının bilinmesi ve buna yönelik tedbirlerin alınması gerekmektedir. Bu nedenle sağlık hizmeti verecek olan kişilerin HBV enfeksiyonu hakkında yeterli bilgi düzeyine sahip

olmaları beklenir. Yapılan çalışmalar sağlık personeli yetiştiren okullardaki öğrencilerin HBV ile ilgili bilgi düzeylerinin sınıflar yükseldikçe arttığı ve genellikle orta düzeyde olduğunu göstermiştir (12,13). Bizim çalışmamızın sonuçları da bu araştırmalar ile paralellik göstermektedir. Ayrıca sağlık personelinin yüksek risk altında olduğu unutulmayarak bu alanda erken ve yeterli eğitim konusuna ağırlık verilmelidir. Öncelikle sağlık personeli eğitilmeli, izleminde tüm toplum bu konuda bilgilendirilmelidir.

Ek-1

HEPATİT B RİSK ALGISI TESTİ

Ad-Soyad:

Yaş:

Cinsiyet:

Kaçıncı Sınıf:

- 1- **Hepatit B hastalığı hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?**
a) Evet   b) Hayır   c) Bilmiyorum
- 2- **Hepatit B bulaş yolları nelerdir? (Birden fazla sık işaretleyebilirsiniz)**
a) Doğumda anneden çocuğa   b) Cinsel ilişki   c) Kan
d) Damar içi enjeksiyon   e) Kişisel eşyaları ortak kullanma
- 3- **Hepatit B aşınız var mı?**
a) Evet   b) Hayır   c) Bilmiyorum
- 4- **Cevabınız evet ise**
  - 1- Ne zaman oldunuz?
a) Okul öncesi dönem   a) İlkokul   c) Ortaokul   d) Lise   e) Üniversite
  - 2- Kaç doz oldunuz?
a) 1   b) 2   c) 3   d) 4
- 5- **Hepatit B aşınızın koruyucu olup olmadığına baktırdınız mı?**
a) Evet   b) Hayır
- 6- **Ailede Hepatit B hastalığı olan var mı?**
a) Evet   b) Hayır
- 7- **Hepatit B ile ilgili ders aldınız mı / katıldınız mı?**
a) Evet   b) Hayır
- 8- **Dinlediyseniz ders sonrası Hepatit B hastalığı hakkında algınızın değiştiğini düşünüyor musunuz?**
a) Evet   b) Hayır
- 9- **Hangi alanda algınızın değiştiğini düşünüyorsunuz? (Birden fazla sık işaretleyebilirsiniz)**
a) Tanı   b) Bulaş yolu   c) Korunma   d) Tedavi

KAYNAKLAR

1. Ott JJ, Stevens GA, Groeger J, Wiersma ST. Global epidemiology of hepatitis B virus infection: New estimates of age-specific HBsAg seroprevalence and endemicity. *Vaccine*. 2012; 30(12): 2212-9.
2. WHO Executive Board. Viral Hepatitis. Report by the Secretariat EB126/15. 12 November 2009.
3. Tosun S. Türkiye’de Viral Hepatit B: Yayınların meta-analizi. *Viral Hepatit Dergisi*. 2013; 27-80.
4. Tosun SY, Ertekin E, Arısoy A, Özbakkaloğlu B. Sağlık çalışanı adaylarının HBV’den erken dönemde korunmasının önemi. V. Ulusal Viral Hepatit Sempozyumu. 2000: 20.
5. Tosun T, Yılmaz T, Şen A. Ulusal Hepatit B aşılamaının 14. yılında sağlık çalışanlarının HBV aşılama durumları. XI. Ulusal Viral Hepatit Kongresi 12-15 Nisan 2012, Antalya: 34 (01-39).
6. Turunç T. Kan donörlerinde hepatit B ve hepatit C seroprevalansı. *Viral Hep*. 2003; 8: 1726.
7. Akın L. Hepatit B, Kan ve kan ürünleri yolu ile bulaşan hastalıkların kontrolü. In Güler Ç, Akın L, eds. *Halk Sağlığı Temel Bilgiler*, Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri Basımevi, Ankara. 2006: 940-3.
8. Aşkar E. Sağlık çalışanlarında Hepatit B ve Hepatit C seroprevalansı. Uzmanlık tezi, Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Kliniği, İstanbul. 2006.
9. T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Hepatit B Hakkında Genelge. 04.06.1998/ 6856.
10. Göktaay T. Özyurt BC. Celal Bayar Üniversitesinde Sağlık Personeli Yetiştiren Fakülte ve Yüksekokul Öğrencilerinde Hepatit B Seroprevalansı ve Hepatit B Bilgi Düzeyleri. *Viral Hepatit Dergisi*. 2010; 15(1): 13-21.
11. Bülbül SF, Muluk NB. Çiftçi GE. İlk Yıl Üniversite Öğrencilerinin Hepatit B için Risk Algıları ve Davranışsal Yaklaşımlar. *KÜ Tıp Fak Derg*. 2015; 17(3): 21-8.
12. Önal EA, Erbil S, Özel S, Topuzoğlu AS, Irmak Özden Y. İstanbul Tıp Fakültesi 4. sınıf öğrencilerinin hepatit B konusunda eğitimi. *İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi*. 2005; 68: 102-4.
13. Arısoy SA, Dinç G, Şanlıdağ T, Tünger Ö, Özbakkaloğlu B. Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu ve Manisa Sağlık Meslek Lisesi son sınıf öğrencilerinin hepatit B ve AIDS konusundaki bilgi, tutum ve davranışları. In Kiliturgay K eds, *Viral Hepatit Dergisi*. Viral Hepatit Savaşım Derneği. İstanbul 1999: 18-21.